

שיווק ופרסום בדרכה של תורה

משיכת לקוחות ע"י הורדת מחירים וחלוקת הטבות ומבצעים שונים ללקוחות

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף ס עמוד א- עמוד ב

משנה. רבי יהודה אומר: לא יחלק החנוני קליות ואגוזין לתינוקות, מפני שהוא מרגילן לבא אצלו. וחכמים מתירין. ולא יפחות את השער, וחכמים אומרים: זכור לטוב. לא יבור את הגריסין, דברי אבא שאול, וחכמים מתירין. ומודים שלא יבור מעל פי מגורה, שאינו אלא כגונב את העין. אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים.

גמרא. מאי טעמייהו דרבנן? - דאמר ליה: אנא מפליגנא אמגוזי, ואת פליג שיסקי. ולא יפחות את השער וחכמים אומרים: זכור לטוב וכו'. מאי טעמא דרבנן משום דקא מרווח לתרעא. ולא יבור את הגריסין דברי אבא שאול, וחכמים מתירין וכו'. מאן חכמים - רבי אחא, דתניא: רבי אחא מתיר בדבר הנראה.

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף כא עמוד ב- כב.

אמר רב הונא: האי בר מבואה דאוקי ריחיא, ואתא בר מבואה חבריה וקמוקי גביה, דינא הוא דמעכב עליוה, דא"ל: קא פסקת ליה לחיותי. לימא מסייע ליה: מרחיקים מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג; וכמה? אמר רבה בר רב הונא: עד פרסה! שאני דגים, דיהבי סייארא. א"ל רבינא לרבא: לימא, רב הונא דאמר כרבי יהודה; דתנן, רבי יהודה אומר: לא יחלק חנוני קליות ואגוזין לתינוקות, מפני שמרגילן אצלו, וחכמים מתירין! אפי' תימא רבנן, עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה התם - אלא דאמר ליה: אנא קמפליגנא אמגוזי, את פלוג שיוסקי, אבל הכא אפילו רבנן מודו, דא"ל: קא פסקת ליה לחיותי.

ר"י מיגאש מסכת בבא בתרא דף כא עמוד ב

מרחיקין מצודת הדג מן הדג. כלומר מרחיקין מצודת הדג ממצודת דייג אחר כמלא ריצת הדג במים. אלמא מצי אמר ליה האי דייג לחבריה קא פסקת ליה לחיותי ומעכב עליה למעבד מצודה אחריתי גבי מצודה דיליה הכא נמי מצי אמר ליה קא פסקת לי לחיותי ומעכב עליה מלאוקמי רחייא גבי רחייא דיליה. ודחינן שאני דגים דיהבו סייארא. כלומר משלחין שילוחין לראות אם יש שם מצודה אם לאו וכשרואין מצודה הראשונה יודעין שיש שם מצודות הרבה ובורחין מאותו מקום כולו ואין נכנסין אליו כלל נמצאת אותה מצודה מפסקת ליה לחיותיה לגמרי. אבל אלו לא הווי יהבי סייארא ולא הווי בורחין מאותו מקום שנמצא שמו שלא נאחז באותה מצודה אפשר שילכו בזו המצודה האחרת כמו ברחים שאפשר שיהיו מקצת אנשים טוחנין בזו ומקצת טוחנין בזו ולא מפסקת ליה לחיותיה כלל יש לומר שאין מעכב עליו ואע"ג דהווי מפחית ליה לחיותיה מצי אמר ליה את מטי לך מאי דפסקו לך מן שמיא ואנא מטי לי מאי דפסקו לי מן שמיא. נקטינן השתא מהאי שמעתא וממעשה דהנהו דיקולאי דאייתו דיקולי לבבל ואתו בני מתא ועכבי עלייהו וממעשה דהנהו אמוראי דאייתו אימרי לפום נהרא ואתו בני מתא וקא עכבו עלייהו דאית להו רשותא לבני מתא לעכובי דלא לאתויי עסקא ממתא אחריתי לזבונן ליה במתייהו בלא יומא דשוקא ואפילו לעלמא אי נמי לבני מתא ואפילו ביומא דשוקא. אבל לזבונן ליה לעלמא ביומא דשוקא לית להו רשותא לעכובי עלייהו. ואי אית להו אשראי במתא והוא הדין לכל מילי דגרים להו לאיעכובי בה יתבינן להו רשותא לזבונן בה שיעור חיותיהו עד דגבו שיעור אשראי דידהו. אי נמי עד דמסתלק ליה ההוא מידי דגרים ליה לאיעכובי בה ואזלי. ולא מבעיא עסקא דמתעבדא בההיא מתא דמעכבי עלייהו דלא לאיתויי ממתא אחריתי אלא אפילו עסקא דלא מתעבדא בההיא מתא נמי כי איתה גבי בני מתא אית להו רשותא לעכובי עלייהו דבני מתא אחריתי דלא לאתוייהו ולזבונן לה במתייהו דהא רוכלין המחזרין בעיירות מילתא ידיעא הוא דהנהו מידי דמזבני אי אפשר דלית בהו מאי דלא מתעבד בההיא מתא ואפילו הכי טעמא דמשום תקנת בנות ישראל כדי שיהיו תכשיטין מצויין להו הא לאו הכי מצי לעכובי עלייהו. אלא מיהו מסתברא לן דהני מילי כלהו היכא דליכא פסידא על הלוקחים הוא כגון דשוו דמים אהדדי ושויין עסקי נמי אהדדי דלא מרווחי לוקחים מידי עבדו רבנן תקנתא לבני מתא כי היכי דלא לשהיין עסקיהו ולא תפסיק להו לחיותיהו אבל היכא דשוו להו עסקיהו להדדי ולא שוויין דמים אהדדי או שוויין דמים אהדדי ולא שוו עסקי אהדדי חזינן אי לוקחים דההיא מתא גוים נינהו אית להו לבני מתא לעכובי עלייהו ואי לוקחים דההיא מתא ישראל נינהו מסתברא דלמעבד תקנתא למוכרים במאי דאיכא פסידא על הלוקחים לית לן רשותא. הלכך כיון דאיכא הרווחה ללוקחים לאו כל כמיניהו דמוכרים דמתקני לנפשייהו ומפסדי לאחריני וכן נמי הא דאמרינן (בסמוך) עושה אדם חנות בצד חנותו של חברו.

חידושי הרמב"ן מסכת בבא בתרא דף כב עמוד א

והרב ר' יהוסף הלוי ז"ל אומר דכי מצו מעכבי אבני מתא אחריתי ה"מ היכא דשוו עסקי אהדדי, ודמי אהדדי, אבל היכא דלא שוו אהדדי ולוקחים דההיא מתא ישראל נינהו, לא מצי מעכב, ולא מחזור גבן מדתנן (ב"מ ס' א') ולא יפחות את השער ואע"ג דתנן עלה וחכמים אומרים זכור לטוב משום דקא מרווח תרעי התם הוא בבני דההוא מתא משום דא"ל אוזיל את וזבין, אבל אבני מתא אחריתי מעכב דאיהו

לית ל' עסק בהדיה דלאו בר מאתיה הוא, כדאמרן לעיל גבי בר מבואה דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"י אלא משום דא"ל אנא פליגנא אמגוזי את פליגי שיסקי, כלומר כיון שכבר ירד לאומנות זו יכול לתקן עצמו, אבל הכא א"ל פסקת ליה לחיותאי כיון שהוא העמיד תחילה לאו כל כמיניה, וכן נמי סיפא דמתני' בהכי ריהטא דלא פליגי רבנן ור"י אלא בבעלי אומניות אבל מי שאין לו לירד לאומנות, משום מרווח תרעי ודאי לאו כל כמיניה, ואי בעו בני מאתיה דלוזיל גביהו יתנו על השערים או יושיבו ביניהן אחד מעירן, אבל האי ודאי מצי מעכב אההוא בר מתא אחריתי, דאי לא תימא הכי לעולם לא יעכב שאי אפשר שלא יזל השער כשיש שם הרבה בני אומנות זו ותקנת לוקחים ודאי היא, אלא ש"מ כיון דהאי אית ליה פסידא לאו כל כמיניה דליתי בר מתא אחריתי וליתקין להו ללוקחים ויפסיד למוכרים, אבל בני המדינה רשאין להתנות שימכור בכך וכך, ואם לאו שיושיבו שם אחר ובלבד בשער בינוני שיפה לשניהם, ומיהו אי לא שוו עסקי אהדדי ודאי מודינא דמצו למימר ליה את עסקך גריעא והך עסקא שפירא וכעיסקא אחריתי דמיא דהא לית לך דכותה.

שולחן ערוך חושן משפט סימן רכח סעיף יח

מותר לחנוני לחלק קליות ואגוזים לתינוקות, כדי להרגילם שיקנו ממנו. וכן יכול למכור בזול יותר מהשער, כדי שיקנו ממנו, ואין בני השוק יכולים לעכב עליו (וע"ל סימן קנ"ו סעיף ה').

סמ"ע סימן רכח ס"ק כד

מותר לחנוני לחלק כו'. קמ"ל שאין שאר החנונים יכולין למחות בידו, וכן במכירה בזול קמ"ל דאין בני העיר יכולין למחות בידו לאמר שמקלקל ומיזל השער:

שולחן ערוך חושן משפט סימן קנו

הסוחרים שמביאים סחורתם למכור בתוך העיר, בני העיר מעכבין עליהם מלמכור יד על יד כדרך חנונים. ואם מכרו ביום השוק בלבד, אין מונעים אותם, והוא שימכרו בשוק אבל לא יחזרו על הפתחים, אפילו ביום השוק. ואם יש להם מלוה בעיר, מוכרים כדי פרנסתם אפי' בלא יום השוק, עד שיפרעו חובם וילכו להם. הגה: וכן לענין הלוואת רבית לעובדי כוכבים, יכולין לעכב בידן. אבל אינן יכולין לעכב בידן אם באים ביום השוק ומלוים ברבית לבני עיירות המתקבצים שם לבא בשוק (טור והגהות מיימוני פ"ו דשכנים). ואם יש להן מלוה בעיר, יכולין ללות עד שישתכר כדי פרנסתו כדי שיגבה חובותיו (טור וב"י בשם תוס' והרא"ש). י"א הא דבני העיר יכולין למחות בבני עיר אחרת, היינו דוקא בדליכא פסידא ללקוחות, שמוכרין כשאר בני העיר וגם סחורתם אינה טובה יותר משל בני העיר, אבל אם נותנין יותר בזול, או שהיא יותר טובה, שאז נהנין הלוקחין מהן, אין מוכרי הסחורות יכולים למחות (הרא"ש וטור בשם הר"י הלוי), ובלבד שיהיו הלוקחים ישראלים, אבל בשביל עובדי כוכבים הנהנים, לא (רבינו ירוחם נ"א ת"ו והמ"מ בפ"ו משכנים). וכשמביאים סחורה אחרת שאין לבני העיר, אע"פ דלא מוזלי במקח ואינה יותר טובה, אינם יכולין למחות (ב"י מדברי הפוסקים).

ערוך השולחן חושן משפט סימן רכח

מותר לחנוני לחלק קליות ואגוזים לתינוקות כדי להרגילם שיקנו ממנו ואין שארי חנונים יכולים למחות בו ומי ימחה בידם לעשות כן דרשות ביד כל אחד לעשות איזה השתדלות לפדיון כמו שמבקש מאנשים שיקחו ממנו אבל מחנותו של אחר אין לקרות שום קונה ועובר בלא תסיג גבול וכן יכול למכור בזול ואין בני השוק יכולים לעכב עליו אמנם נ"ל דזהו רק בתבואה מפני שע"י זה שימכור בזול גם האחרים ימכרו בזול ומתוך זה ימכרו בעלי האוצרות בזול [רש"י שם ד"ה זכור לטוב] אבל לזלזל במכירת סחורה איסור גמור הוא ומתוך כך מקולקל דרך המסחר ומאבדין מעות אחרים [וראי' מב"ב צ"א א] וכן מצאתי לאחד מהגדולים שכתב כן וגם לעשות איזה הערמה שיפדה יותר משמע קצת מגמרא שאסור ואינו מותר לעשות רק דבר שגם האחר יכול לעשות כן [מדפריך שם מ"ט דרבנן]:

שו"ת דברי חיים חושן משפט חלק א סימן יח (עיי' גם פת"ש חו"מ קנו, ח)

שלום וישע רב לכבוד הרב המאור הגדול וכו' מ' דוב בעריש פרענקיל נ"י האבד"ק קנעהניטש: שאלה אם מותר לאחד היושב בכפר תחת שר באוראנדי ורוצה לפחות השער מיין שרף נגד שכניו היושבים בסביבותיו והמה משלמים הרבה בעד האוראנדי שלהם וזה היושב בכפר קטן משלם דמי אוראנדי בזול ולכן השכנים המשלמים סך רב דמי אוראנדי מוחים בהיושב בכפר הקטן מלמכור בזול כי פוסק חיותם לגמרי והוא משיב כל אחד עושה בשלו מה שירצה:

תשובה ראיתי מה שהחלטת לאסור למכור בזול ודייקת מדברי הגמרא שלהי הזהב [ס' ע"א] דאיתא במשנה ר' יודא אומר לא יפחות השער וחכמים אומרים זכור לטוב ופריך בגמרא מאי טעמא דרבנן ומתריך כיון דרווח תרעי עד כאן בגמרא ודקדקת מדפריך הגמרא בפשיטות מאי טעמא דרבנן משמע דמן הסברא ה' לאסור מפני שמקפח פרנסת החנוונים בהוזיל השער ולכן מתמה הגמרא מאי טעמא שרו רבנן ומתריך

כיון דרווח תרעי ואם כן לפי זה בכהאי גוונא דנידון דידן דלא שייך רווח תרעי דאין שם ישראל כלל ואם כן בודאי לכולי עלמא אסור לפחות השער עד כאן דבריך:

והנה באמת בפנים מאירות חלק א' [סי' ע"ח] רצה לדקדק כן אך מטעמא אחרינא אתי עלה דהוא מפרש דבזמנא הי' השער מחק המלכים ולכן מסברא אסור לשנות יעו"ש בדבריו אך באמת המעיין בדברי רש"י ז"ל יראה להדיא להיפוך דרש"י ז"ל [שם] פירש מאי טעמא דרבנן דנקט לישנא דזכור לטוב עכ"ל והנה מפורש להדיא דאגוף הדין דמתירין חכמים לפחות השער לא קשה מידי ורק הקושיא מאי זכור לטוב איכא ומאי טוב עשה בעמיו ולזה מתרץ דמגיע תועלת שנפחתוקלז אוצרי פירות את השער אבל באמת אפילו באינו רווח תרעי ליכא איסור רק שאינו שייך בו זכור לטוב דמאי טוב יגיע לנו מזה אבל בודאי שרשאי לפחות דאם איתא דאינו רשאי לפחות בלא רווח תרעי למה לא מפרש רש"י ז"ל כפשוטו דמתמה הגמרא מאי טעמא דרבנן דמתירין אלא ודאי דזה לא קשה מידי דמן הסברא מותר לכולי עלמא ורק הקושיא על לשון זכור לטוב וק"ל:

והנה באמת גם מדברי התוס' בבא בתרא מוכח דמותר לפחות השער דז"ל התוס' ד"ה תנאי הוא (ב"ב כ"א ע"ב) תימא לרשב"א דאמאי לא מייתי הברייתא דלעיל דממה נפשך ר' יהודה דאמר לא יחלק חנווני קליות ואגוזים לתינוקות פליג אהך ברייתא עכ"ל אלמא דזה דמחלקין לתינוקות ולא יפחת שער דומה לההוא בר מבואה דאוקי רחיא דאם איתא דחולקין לתינוקות ופוחתין השער הוי פיסוק חיותא טפי לא קשה מידי קושיית התוס' דהא לא מוכח מר' יהודה דינא דרב הונא ויש לומר דגם ר' יהודה מודה בבר מבואה דמותר ורק דהתם פוסק לחיותא טפי אלא ודאי שסבירא להו להתוס' ז"ל שפחת השער ולחלק אגוזים ולוקים ריחיא כולו חד גוונא הוא ומאן דפליג בזה פליג בזה וא"כ לדינא דקיימא לן דלא כרב הונא ומותר לאוקים ריחיא אצל שכינו אם כן גם שם לא קיימא לן כר' יהודה דאסור ואפילו היכא דלא שייך רווח תרעי וזה פשוט:

אך לפי מה דמבואר בשיטה מקובצת בבא בתרא [שם ד"ה תנאי] דמתרץ קושיית התוס' הנ"ל וסבירא ליה דבאמת חילוק קליות הנ"ל גרע מבר מבואה ופיסוק חיותא טפי ואם כן י"ל דהיכא דליכא רווחא באמת אסור אפילו לרבנן להוזיל השער:

אך באמת לפי דמבואר בסי' רכ"ח [סעיף י"ח] סתם דמותר לחנווני להוזיל השער ואין בני השוק יכולין למחות משמע אפילו שלא יגיע מזה הפחת טובה לישראל נמי שרי מדסתם דבריו וגם בהדיא כתב ועיין לעיל סי' קנ"ו ורומז למה שכתב בסי' קנ"ו [סוף סעיף ה'] בהג"ה שם דמותר להוזיל הרבית ולכן גם בסי' קנ"ו מרמז עיין בסי' רכ"ח הרי דשניהם שוים דבכל ענין מותר לפחות השער אפילו שאינו מגיע מזה טובה לישראל:

וכללו של דבר כיון שבתוס' מבואר בהדיא דדמי להדדי פחת השער וחילוק קליות ובר מבואה ולהלכתא דקיימא לן כרב הונא בריה דרב יהושע [שם] דמותר לאוקים רחיים אצל רחיים כמו כן מותר לפחות השער וגם ברש"י משמע כן כמו שכתבתי:

וגם משיטה מקובצת בבא בתרא אין ראייה להיפוך דגם הוא יש לומר דמודה לדינא דלדידן דקיימא לן כרב הונא בריה דרב יהושע הכל מותר רק שמתרץ קושיית התוס' שלא ה"י יכול לתרץ הגמרא תנאי היא [ורב הונא סבירא ליה כמו] ר' יהודה דהוי יכול לדחות דגם ר' יהודה מודה שמותר בבר מבואה ורק דהתם גרע טפי משום הכי הביא המתרץ הברייתא דפליגי רשב"ג ורבנן [בהדיא בהכי] ואם כן השתא כיון שמצינו פלוגתא בזה לית לן לעייל בדוחקי ולומר דפחת השער הוי פיסוק חיותא טפי דמהיכי תיתי נדחק לומר כן כיון שכבר מציינו בלאו הכי פלוגתא גבי רחיים אם כן י"ל דרב יהודה סבירא ליה כרשב"ג שם אבל לדינא גם השיטה מקובצת ז"ל מודה לדברי התוס' ורש"י ז"ל שמותר לפחות שער:

ולכן אין בידינו לאסור דבר שמבואר ברש"י ותוס' ז"ל להיתר וגם הרמ"א ז"ל פסקו מי יבא להרהר אחריהם וכן בפנים מאירות אינו אסור רק אם הוא מחק המלכות השער קבוע אבל אם אינו קבוע השער כמו במדינתנו עתה גם הוא ז"ל מודה שאין מוחין בהבא ליפחת השער ובפרט שמהרשד"מ ז"ל [בחלק חו"מ סי' ת"ז] כתב אפילו לענין בני מתא אחריתי דבזמן הזה שיש גוים ומוכרין כרצונם גם לישראל מותר וכי בשביל שהוא ישראל יגרע יעו"ש והביאו הבית אפרים ז"ל [בחלק חו"מ סי' כ"ז] אם כן בנידון דידן נמי כיון שהוא בא מכה גוי והגוי יכול למזוג לעצמו כפי שירצה וכי בשביל שהוא ישראל יגרע ח"ו ולכן המנהג כן שאין מוחין בהבא לפחות השער וכן כתב הבית אפרים ז"ל להדיא וכן הוא הלכה וקבע בה מסמרות ומינה לא תזועקלח [אמר המגיה עיין בסי' שאח"ז]:

מניפולציות פרסומיות אסורות

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נח עמוד ב

משנה. כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים. לא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח. אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים, אם הוא בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך, שנאמר +שמות כ"ב+ וגר לא תונה ולא תלחצנו.

גמרא. תנו רבנן: +ויקרא כ"ה+ לא תונו איש את עמיתו - באונאת דברים הכתוב מדבר. אתה אומר באונאת דברים, או אינו אלא באונאת ממון? כשהוא אומר +ויקרא כ"ה+ וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך - הרי אונאת ממון אמור, הא מה אני מקיים +ויקרא כ"ה+ לא תונו איש את עמיתו - באונאת דברים. הא כיצד? אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים, אם היה בן גרים אל

יאמר לו זכור מעשה אבותיך, אם היה גר ובא ללמוד תורה אל יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות, שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה. אם היו יסורין באין עליו, אם היו חלאים באין עליו, או שהיה מקבר את בניו, אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חבריו לאיוב +איוב ד'+ הלא יראתך כסלתך תקותך ותם דרכיך זכר נא מי הוא נקי אבד. אם היו חמרים מבקשין תבואה ממנו, לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה - ויודע בו שלא מכר מעולם. רבי יהודה אומר: אף לא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים, שהרי הדבר מסור ללב, וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: גדול אונאת דברים מאונאת ממון, שזה נאמר בו +ויקרא כה+ ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך. ורבי אלעזר אומר: זה בגופו וזה בממונו. רבי שמואל בר נחמני אומר: זה - ניתן להישבון, וזה - לא ניתן להישבון.

בית הבחירה למאירי מסכת בבא מציעא דף נח עמוד ב

אמר המאירי כשם שיש אונאה במקח וממכר כך יש אונאה בדברים ר"ל שאסור להונות את חברו ולגרומ לו פסידא בדבריו והוא שאמר לא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח שהרי מתוך שהוא בוש לומר שאינו רוצה ליקח משפיל לו מקחו לומר שאינו שווה כל כך ואחרים שומעים ונמצא גורם לו פסידא ואפילו לא היה אדם שם מ"מ הוא מטריחו ומצעריו שחשב למכור ולא מכר ואח"כ נתגלגל לאונאת דברים שלא יביישו בדבריו והוא שאמר אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים ואם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך שנאמר וגר לא תונה:

טור חושן משפט סימן רכה

אסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם כגון אם יש מום במקחו צריך להודיעו ללוקח: ואף אם הוא עכו"ם לא ימכור לו בשר נבלה בחזקת שהיא שחוטה: ואף לגנוב דעת הבריות בדברים אסור שמראה לו שעושה בשבילו ואינו עושה כגון שלא יסרהב בחבירו שיסעוד עמו והוא יודע בו שאינו סועד ולא ירבה לו בתקרובת והוא יודע שאינו מקבל ולא יפתח לו חביות הפתוחים להנוני וזה סובר שפתחם בשבילו אלא צריך להודיעו שאינו פותחם בשבילו אבל בסתם אסור כיון שחבירו סבור שפתחו בשבילו ודוקא כהאי גוונא דלא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שמכרם וסבור שפתחם בשבילו אבל בדבר דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה שאינו עושה בשבילו ומטעה את עצמו שסובר שעושה בשבילו לכבודו א"צ להודיעו כגון שפגע בחבירו בדרך וסבור זה שיצא לקראתו לכבודו א"צ להודיעו לא יאמר לו סוך מפך זה והוא ריקן ולא ילך לבית האבל ובידו כלי ריקן וסבור האבל שהוא מלא ואם הוא עושה כדי לכבדו מותר ולא ימכור מנעל של עור בהמה מתה בחזקת שהיא שחוטה ולא ישלח לו חבית של יין ושמן צף על גבו:

שולחן ערוך חושן משפט סימן רכה סעיפים א,ד

כשם שאונאה במקח וממכר, כך אונאה בדברים. וגדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שזה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון, זה בגופו וזה בממונו; והצועק על אונאת דברים נענה מיד. הגה: וי"א דאין מצווין על אונאת דברים אלא ליראי השם (נ"י פרק הזהב). ומי שמאנה את עצמו מותר להוניהו (שם בשם המדרש).

כיצד הוא אונאת דברים, לא יאמר: בכמה אתה רוצה ליתן חפץ זה, והוא אינו רוצה לקנותו. היו חמרים מבקשים לקנות תבואה, לא יאמר להם: לכו אצל פלוני, והוא יודע שאין לו למכור. אם היה חבירו בעל תשובה, לא יאמר לו: זכור מעשיך הראשונים. אם היה בן גרים, לא יאמר לו: זכור מעשי אבותיך. אם היו יסורין באים עליו, לא יאמר לו כדרך שאמרו חבריו לאיוב: הלא יראתך כסלתך זכר נא מי הוא נקי אבד (איוב ד, ו). אם נשאלה שאלה על דבר חכמה, לא יאמר למי שאינו יודע אותה חכמה: מה תשיב בדבר זה, וכן כל כיוצא בדברים אלו.

דיוק בפרטי הפרסום

תוספתא מסכת בבא קמא (ליברמן) פרק ז הלכות ה-ט

שבעה גנבין הן הראשון שבכולם גונב דעת הבריות והמסרב בחבירו לאורחו ואין בלבו לקרותו והמרבה לו בתקרובת ויודע לו שאינו מקבל והמפתח לו החביות שמכורות להנוני והמעויל במידות והמשקר במשקלות והמערב את הנידה בתלתן ואת החומץ בשמן אע"פ שאמרו אין השמן מקבל דלוס לפיכך מושחין בו את המלכים ולא עוד אלא שמעלין עליו שאילו היה יכול לגנוב דעת העליונה היה גונב שכל הגונב דעת הבריות נקרא גנב שנ' ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל מי גדול גונב או ניגנב הוי או' ניגנב שידוע שנגנב ושותק

וכן מצינו כשהיו ישראל עומדין על הר סיני בקשו לגנוב דעת העליונה שנ' כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע כביכול נגנב הוא להם ת"ל מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי וגו' אם תאמר שאין הכל גלוי לפניו והלא כבר נאמ' ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולכם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו אע"פ כן והוא רחום יכפר וגו' ואומ' כסף סיגים מצופה על חרש שפתים דולקים ולב רע

תלמוד בבלי מסכת חולין דף צג עמוד ב - צד עמוד א

מתני'. שולח אדם ירך לעובד כוכבים שגיד הנשה בתוכה, מפני שמקומו ניכר. גמ'. שלמה - אין, חתוכה - לא; במאי עסקינן? אילימא במקום שאין מכריזין -

חתוכה נמי לישדר ליה, דהא לא אתו למזבן מיניה! אלא במקום שמכריזין, שלימה נמי לא לישדר ליה, דחתיך ליה ומזבין ליה! אי בעית אימא: במקום שמכריזין ואי בעית אימא: במקום שאין מכריזין; איבעית אימא במקום שמכריזין: חיתוכא דעובד כוכבים מידע ידיע, ואיבעית אימא במקום שאין מכריזין: גזירה שמא יתננה לו בפני ישראל אחר, ואי בעית אימא: משום דקא גניב ליה לדעתיה, דאמר שמואל: אסור לגנוב דעת הבריות, ואפילו דעתו של עובד כוכבים; והא דשמואל, לאו בפירושו איתמר אלא מכללא איתמר, דשמואל הוה קא עבר במברא, א"ל לשמעיה: פייסיה למבוריה, פייסיה ואיקפד. מ"ט איקפד? אמר אביי: תרנגולת טרפה הואי, ויהבה ניהליה במר דשחוטה, רבא אמר: אנפקא אמר ליה לאשקויי, ואשקוייה חמרא מזיגא. וכי מכללא מאי? למ"ד טרפה הואי, א"ל: אמאי תשהא איסורא? למ"ד אנפקא א"ל לאשקויי, אנפקא - חייא משמע. תניא, היה ר' מאיר אומר: אל יסרבה אדם לחבירו לסעוד אצלו ויודע בו שאינו סועד, ולא ירבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל, ולא יפתח לו חביות המכורות לחנוניי א"כ הודיעו, ולא יאמר לו סוך שמן מפך ריקן, ואם בשביל כבודו - מותר. איני, והא עולא איקלע לבי רב יהודה, פתח לו חביות המכורות לחנוניי! אודועי אודעיה, ואיבעית אימא: שאני עולא דחביב ליה לרב יהודה, דבלאו הכי נמי פתוחי מפתח ליה. ת"ר לא ילך אדם לבית האבל ובידו לגין המתקשקש, ולא ימלאנו מים מפני שמתעוהו, ואם יש שם חבר עיר - מותר. ת"ר: לא ימכור אדם לחבירו סנדל של מתה בכלל של חיה שחוטה, מפני ב' דברים; א' - מפני שמתעוהו, וא' - מפני הסכנה; ולא ישגר אדם לחבירו חבית של יין ושמן צף על פיה, ומעשה באחד ששיגר לחבירו חבית של יין ושמן צף על פיה, והלך וזימן עליה אורחין ונכנסו, מצאה שהיא של יין - וחנק את עצמו.

חידושי הריטב"א מסכת חולין דף צד עמוד א

כדאמר שמואל אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של גוי. וא"ת מה הוצרך להביא שמואל בזו דהא תניא לה בהדיא במתניתא דלקמן אין מוכרין נבילות וטריפות לנכרי מפני שמתעוהו, ולא סגיא דלא הוי ידעינן לה לההיא מתניתא דהא סוגיא דגמרא היא דההיא דרבינא ורב אשי, וי"ל דאי מההיא הוה אמינא דוקא במכר כי התם שנכרי נותן דמים אבל בדורון אין בו משום גניבת דעת לגבי גוי, קמ"ל דשמואל דאף בזו אסור לגנוב דעת הגוי, ואיסור גניבת דעתו של נכרי כתבו קצת רבותינו בשם בעלי התוספות ז"ל שהוא איסור תורה דנפקא לן מדכתיב לא תגנבו ולא תכחשו וגו', וכי כתיב בסיפא דקרא איש בעמיתו דממעט גוי, ההיא [א] דלא תכחשו ולא תשקרו קאי, ובמקום שאין חילול השם בדבר, ודיקא נמי דלא כתיב מעמיתו או לעמיתו, והיינו נמי דיהיבין אנחתא בלא תגנבו, ואע"ג דלא אשכחן גניבה סתם על גניבת דעת אלא לשון גניבת לב, בכאן נכתב לא תגנבו סתם לכלול אף גניבת ממון, ובתוספתא דבבא קמא (פ"ז ה"ג עיי"ש) איתא שלשה גנבים הם גדול שבכולם גונב דעת הבריות.

שולחן ערוך חושן משפט סימן רכח סעיף ו

אסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם, כגון אם יש מום במקחו צריך להודיעו ללוקח. אף אם הוא עובד כוכבים, לא ימכור לו בשר נבילה בחזקת שחוטה. ואף לגנוב דעת הבריות בדברים, שמראה שעושה בשבילו, ואינו עושה, אסור. כיצד, לא יסרבה (בחבירו) שיסעוד עמו, והוא יודע שאינו סועד, ולא ירבה לו בתקרובת והוא יודע שאינו מקבל, ולא יפתח חביות הפתוחות לחנוני, וזה סובר שפתחם בשבילו, אלא צריך להודיעו שלא פתחם בשבילו. ואם הוא דבר דאי בעי ליה לאסוקי אדעתיה שאינו עושה בשבילו, ומטעה עצמו שסובר שעושה בשבילו לכבודו, כגון שפגע בחבירו בדרך וסבור זה שיצא לקראתו לכבודו, אין צריך להודיעו.

יפוי סחורה בדרכים מותרות ובדרכים אסורות

מסכת בבא מציעא דף ס עמוד ב

אין מפרכסין לא את האדם וכו' ולא את הכלים. תנו רבנן: אין משרבטין את הבהמה, ואין נופחין בקרביים, ואין שורין את הבשר במים. - מאי אין משרבטין? הכא תרגמו: מיא דחיזרא, זעירי אמר רב כהנא: מזקפתא. - שמואל שרא למרמא תומי לסרבלא. רבי יהודה שרא לכסכוס קרמי. רבא שרא למידק צרדי. רבא שרא לצלומי גירי. רב פפא בר שמואל שרא לצלומי דיקולי. - והא אנן תנן: אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים! - לא קשיא, הא - בחדתי, הא - בעתיקי. - פרכוס דאדם מאי היא? כי הא, דההוא עבדא סבא דאזל צבעיה לרישיה ולדיקניה. אתא לקמיה דרבא, אמר ליה: זיבנן. - אמר ליה: יהיו עניים בני ביתך. אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל, זבניה. יומא חד אמר ליה: אשקין מיא, אזל חוריה לרישיה ולדיקניה. - אמר ליה: חזי דאנא קשיש מאבוך. - קרי אנפשיה: +משלי י"א+ צדיק מצרה נחלץ ויבא אחר תחתיו.

בית הבחירה למאירי מסכת בבא מציעא דף ס עמוד א

אין מפקסין את האדם ואת הבהמה ואת הכלים כדי שיראו כחדשים ופירוש הדברים באדם שאם היה לו עבד או אמה למכור ומתוך זקנתם נראין בהם סימן זקנה והוא שער לבן אין צובעין אותם שיראו שחורים לרבות במחיריהם ובכלים שאם הם ישנים שלא יקלפם עד כדי שיראו כחדשים ובבהמה שמכין אותה הרבה עד שבשרה נופח ונראה כבעלת בשר שירבו הקונים במחיר שלה ואפילו מכרה בדמים קלים מ"מ יש כאן גנבת הדעת וכן יתבאר בגמרא שאין משקין את הבהמה מים של סובין כדי שתעלה בנפחה לדמים מרבים ואין נופחין בקרבים ובני מעים הנמכרים בבית הטבח כדי שיראו רחבים ושמנים ואין שורין את הבשר במים כדי שילבין ויראה שמן מתוך לבנותו וכן כל כיוצא בדברים אלו וכבר התבאר במסכת חולין שאסור לגנוב דעת הבריות אפילו של גוי ושאין מוכרין לו בשר נבלה בחזקת שחוטא אע"פ שהנבלה אצלו כשחוטא:

ומ"מ כלים החדשים מותר לעשות בו ציורים ומיני יפויים כדי שיקפצו עליהם לוקחים כגון חוטי משי בסרבל סביב או בשאר הבגדים ולהעביר שן חלקה על הקרמין להחליקן ולהראות לעמים את יפיים וכן להדק בגד פשתן במקבת עץ להראות חוטיו דקים יותר וכן כל יפוי שבכלים חדשים ואע"פ שמרבה בדמיהם על כך אין אנו קפידים יודע הוא ומוחל וכן הלכה:

רמב"ם הלכות מכירה פרק יח

אין מפרכסין את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים הישנים כדי שיראו כחדשים, אבל מפרכסין החדשים כגון שישוף ויגהץ וייפה כל צרכיו.

טור חושן משפט סימן רכח

אין מפרכסין האדם והבהמה והכלים אדם כגון לצבוע עבד העומד לימכר והוא זקן כדי שיראה כבחור ולא בהמה להשקותה מי סובין שמנפחין וזוקפין את שערותיה כדי שתראה שמנה וכן אין מקרדין ומקרצפין אותה כדי לזקוף שערותיה ולא את הכלים לצבעם שיראו חדשים ואין השבח שמשיכחם בצבעו במו העילוי שמעלה אותם מדמים אבל חדשים מותר לצבעם כדי ליפותם שבלאו הכי הם חדשים וטובים ואין גופחין בקרבים כדי שיראו שמנים ורחבים ולא שורין הבשר במים כדי שיראה לבן ושמן וכן כל כיוצא בזה:

סמ"ע על שולחן ערוך חושן משפט סימן רכח סעיף ט

אין שורין הבשר כו'. והיינו דוקא במקום שאין המנהג כן, (אלא) [אבל] אם המנהג של הקצבים לשרותו כדי שיראה לבן מותר, דאין מאנה בו דהרי הכל יודעין דדרך הקצבים לשרותו, וז"ש בגמרא [חולין קי"ג ע"א] הא דחללי בי טבחי, עיין פרישה [סעיף ח']: